
Јавно предузеће за газдовање шумама „СРБИЈАШУМЕ“ Београд
Шумско газдинство „НИШ“ - Ниш
Споменик природе „ПЕЋИНСКИ СИСТЕМ САМАР“

ПЛАН УПРАВЉАЊА

СПОМЕНИКОМ ПРИРОДЕ „ПЕЋИНСКИ СИСТЕМ САМАР“

за период 2019 - 2028. године



Ниш, мај 2019. године

Садржај:	
УВОД	3
1. ПРИКАЗ ГЛАВНИХ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ	5
2.ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА	11
3.ПРЕГЛЕД КОНКРЕТНИХ АКТИВНОСТИ, ДЕЛАТНОСТИ И ПРОЦЕСА КОЈИ ПРЕДСТАВЉАЈУ ФАКТОР УГРОЖАВАЊА ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА	11
4.ДУГОРОЧНИ ЦИЉЕВИ ЗАШТИТЕ ОЧУВАЊА И НАПРЕЂЕЊА И ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА УЗ УВАЖАВАЊЕ ПОТРЕБА ЛОКАЛНОГ СТАНОВНИШТВА	11
5. АНАЛИЗА И ОЦЕНА УСЛОВА ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ЦИЉЕВА	13
6.ПРИОРИТЕТНЕ АКТИВНОСТРИ И МЕРЕ НА ЗАШТИТИ, ОДРЖАВАЊУ, ПРАЂЕЊУ СТАЊА И УНАПРЕЂЕЊУ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ	14
7.ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАЦИ НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКОГ И ОБРАЗОВНОГ РАДА ВРЕДНОСТИ, РАЗВОЈУ И УРЕЂЕЊУ ПРОСТОРА	15
8.ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ НА ОДРЖИВОМ КОРИШЋЕЊУ ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ, РАЗВОЈУ И УРЕЂЕЊУ ПРОСТОРА	16
9.ПРОСТОРНА ИДЕНТИФИКАЦИЈА ПЛАНСКИХ НАМЕНА И РЕЖИМА КОРИШЋЕЊА ЗЕМЉИШТА	17
10. АКТИВНОСТИ НА ПРОМОЦИЈИ ВРЕДНОСТИ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА	18
11.СТУДИЈСКА (ИСТРАЖИВАЧКА), ПРОГРАМСКА, ПЛАНСКА И ПРОЈЕКТНА ДОКУМЕНТАЦИЈА ПОТРЕБНА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЦИЉЕВА И АКТИВНОСТИ .	19
12.ОБЛИЦИ САРАДЊЕ И ПАРТНЕРСТВА СА ЛОКАЛНИМ СТАНОВНИШТВОМ И ДРУГИМ ВЛАСНИЦИМА И КОРИСНИЦИМА НЕПОКРЕТНОСТИ	19
13.АКТИВНОСТИ И МЕРЕ НА СПРОВОЂЕЊУ ПЛАНА СА ДИНАМИКОМ И СУБЈЕКТИМА РЕАЛИЗАЦИЈЕ ПЛАНА УПРАВЉАЊА И НАЧИНА ОЦЕНЕ УСПЕШНОСТИ ЊЕГОВЕ ПРИМЕНЕ	20
14.ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА И ДРУГЕ МАТЕРИЈАЛНЕ ПРЕДПОСТАВКЕ ЗА ИЗВРШАВАЊЕ ПОВЕРЕНИХ ПОСЛОВА У УПРАВЉАЊУ ЗАШТИЋЕНИМ ПОДРУЧЈЕМ И НАЧИН ЊИХОВОГ ОБЕЗБЕЂЕЊА	22
Прилог - табеле	

УВОД

Влада Републике Србије донела је Уредбу о проглашењу Споменика природе „Пећински систем Самар“ („Службени гласник РС“ број 104/18), којом је део подручја Каменичког виси, североисточни део планине Калафат у југоисточној Србији стављен под заштиту као споменик природе под именом „Пећински систем Самар“ и сврстан у I категорију заштићеног подручја, националног односно изузетног значаја.

Управљање заштићеним подручјем Влада Републике Србије поверила је Јавном предузећу за газдовање шумама „Србијашуме“ Београд. Послове непосредног управљања Спомеником природе „Пећински систем Самар“ на терену спроводи део Јавног предузећа за газдовање шумама „Србијашуме“, Шумско газдинство „Ниш“, Ниш.

Сагласно члану 7. Уредбе о проглашењу Споменика природе „Пећински систем Самар“, Јавно предузеће за газдовање шумама „Србијашуме“ коме је поверено управљање заштићеним подручјем има обавезу, између осталог, доношења Плана управљања.

Према Закону о заштити природе План управљања заштићеним подручјем је документ којим субјекат задужен за управљање заштићеним подручјем планира: мере и активности заштите, очувања, унапређења и коришћења заштићеног подручја, смернице и приоритете за заштиту и очување природних вредности заштићеног подручја, као и развојне смернице уз уважавање потреба локалног становништва.

Управљач доноси план управљања за период од десет година, на који сагласност даје Министарство надлежно за послове заштите животне средине, по претходно прибављеним мишљењима министарстава надлежних за послове шумарства, пољопривреде, водопривреде, туризма, културе, грађевинарства, саобраћаја, инфраструктуре, рударства, енергетике и финансија.

План управљања се остварује кроз годишње програме управљања, којима се детаљно и прецизно дефинишу задаци, радови и активности, организациони и материјално-финансијски услови њиховог извршења.

Основ за израду Плана управљања Спомеником природе „Пећински систем Самар“ за период 2019 – 2028. године је члан 53. Закона о заштити природе („Службени гласник РС“ бр. 36/09, 88/10, 91/10- исправка, 14/16 и 95/18- др.закон) и Уредба о проглашењу Споменика природе „Пећински систем Самар“ („Службени гласник РС“, број 104/8).

О Предлогу Плана управљања заштићеним подручјем управљач је дужан да обавести јавност. Обавештавање јавности подразумева јавни увид у предложени план.

План је урађен у складу са:

- Законом о заштити природе („Службени гласник РС“ бр. 36/09, 88/10, 91/10-исправка, 14/16 и 95/18.- др.закон);
- Законом о водама („Службени гласник РС“, бр. 30/10, 93/12 и 101/16);
- Законом о шумама („Службени гласник РС“, бр. 30/10, 93/12 и 89/15 и 95/18.- др.закон);
- Законом о дивљачи и ловству („Службени гласник РС“, бр. 18/10 и 95/18. – др.закон);
- Законом о заштити од пожара („Службени гласник РС“, бр. 111/09, 20/15, 87/18 и 87/18 – др.закон);
- Уредбом о еколошкој мрежи („Службени гласник РС“, бр. 102/07);

- Просторним планом Републике Србије 2010-2014-2020 („Службени гласник РС“,бр. 88/10);
- Уредбом о проглашењу Споменика природе „Пећински систем Самар“ („Службени гласник РС“ број 104/2018);
- Студијом заштите Споменика природе „Пећински систем Самар“ (Завод за заштиту природе Србије);
- Решењем о условима заштите природе за израду Плана управљања Спомеником природе „Пећински систем Самар“ за период 2019-2028. године (акт Завода за заштиту природе Србије број 020-739/2 од 02.04.2019. године);
- Основом газдовања шумама ГЈ „Каменички вис II“ за период 2017-2026. године (Решење Министарства пољопривреде и заштите животне средине, Управа за шуме, број: 322-02-5/2017-10 од 13. јула 2017. године.

Споменик природе "Пећински систем Самар" стављен је под заштиту ради очувања геолошких, хидрографских и биолошких вредности тунелског пећинског система флувио-крашког типа. Пећински систем је развијен у два нивоа проходних канала и са једним стално потопљеним нивоом подземне крашке циркулације. Значајан је и као станиште ретких и ендемичних врста животиња и инсеката, нарочито врсте зглавкара гујиног чешља, више врста слепих мишева, великог потковичара, малог потковичара, дугопрстог вечерњака и фосилних налаза животиња из плеистоцена и холоцена.

На подручју Споменика природе "Пећински систем Самар" установљава се режим заштите II степена.

Споменик природе „Пећински систем Самар“ налази се у источној Србији, на североисточном делу планине Калафат (839 m), односно северозападном делу Сврљишких планина, у атару села Копажкошара, општина Сврљиг и обухвата 103 целе катастарске парцеле и 4 катастарске парцеле делом. Пећински систем Самар приступачан је путничким или теренским возилом непосредно до пећинског улаза Великог пештера преко села Копажкошаре и скретања код места „Ветрило“ за ово село. Главни правац за долазак у село Копажкошара су град Сврљиг и село Веле Поље. До Сврљига се може доћи из три правца: Ниша, Беле Паланке и Књажевца. До Веле Поља се долази из Горње Топонице која се налази на старом путу Ниш-Алексинач и из Сокобање преко села Језеро макадамским путем. Осим на овом улазу, у пећински систем се може ући и на улазу Самар (понор понорнице Судвек), који се налази на око 700 m јужно од села Копажкошара и на улазу понорнице Жљебуре који је по истом правцу од села удаљен 450 m. До ових потоњих улаза долази се земљаним путевима само теренским возилом и делом пешице кроз суву и viseћу долину Судвекадо улаза Самар. Географске координате Споменика природе „Пећински систем Самар“ су за улаз Велики пештер: СГШ 43⁰ 26 min 44 s ИГД 21⁰ 58 min 55 s, за улаз Самар: СГШ 43⁰ 26 min 07 s ИГД 21⁰ 59 min 15, за улаз Жљебура: СГШ 43⁰ 26 min 24 s ИГД 21⁰ 59 min 02 s.

Према административној подели Споменик природе налази се на територији општине Сврљиг, и простире се на територији катастарске општине Копажкошара, укупне површине 56,50 ha, од чега је 21,74 ha у приватној својини, а 34,76 ha у државној својини. Подземна површина свих делова пећинског система (доступних и недоступних), која улази у обухват заштите, није позната.

Пећински систем Самар је био предмет обимних истраживања од друге половине 20. века (Ј. Петровић 1956;1968;1970;1976), која су дала слику и представу о величини овог подземног флувио-крашког система и о његовим основним хидролошким и генетским својствима. Једним делом ова истраживања су послужила и за доношење Решења о заштити 1955. године Завода за заштиту и проучавање природних реткости НР Србије. Посебно значајна комплексна спелеолошка истраживања овог система спроведена су током 1969-1970.

године током вишемесечног експерименталног боравка Милутина Вељковића у унутрашњости пећине. Тада је овај пећински систем постао познат и изван граница тадашње Југославије.

Обимнија спелеоморфолошка истраживања Самара обављена су у новијем периоду када је пећински систем истражен на дужини од 3.829 m. Прва биоспелеолошка, једним делом и комплексна, истраживања Пећинског система Самар реализована су почетком 21. века (Нешић Д. и други, 2003., 2007., Грубач Б. 2003. и други).

Пећински систем Самар се, на основу изузетне аутентичности, репрезентативности, разноликости, целовитости и очуваности добра сврстава се у I (прву) категорију – природно добро од националног, односно изузетног значаја.

IUCN класификација заштићених подручја: Category III – Natural Monument/Natural Landmark – Природни споменик.

Заштићено подручје нема међународни статус.

1. ПРИКАЗ ГЛАВНИХ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ И ПРИРОДНИХ РЕСУРСА

Основне природне вредности

Пећински систем Самар је велики и проходни тунелски пећински систем флувио-крашког типа у осамљеном красу. Пећински систем је развијен у два нивоа проходних канала и са једним стално потопљеним нивоом подземне крашке циркулације. У овом спелеолошком објекту досада је истражено 3.829 m подземних канала. У флувио-красу Србије пећински систем Самар је репрезентативан пример пећинског система са више нивоа пећинских канала и један је од 10 најзначајнијих пећина у Србији. Значајан је као пример подземне флувио-крашке сукцесије ерозивних и акумулативних процеса и на тим основама развоја подземних канала и депоновања кластичних и хемијских крашких и флувио-крашких седимената. Овај подземни облик рељефа је значајан и као станиште више ретких и ендемичних врста животиња и инсеката. У пећини је откривено више фосилних налаза животиња из плеистоцена и холоцена.

Заштићено подручје СП „Пећински систем Самар“ је подземни облик крашког рељефа по чему одговара спелеолошком, односно геоморфолошком природном добру. Као такво, ово природно добро је, у домену геонаслеђа, али и бионаслеђа, као подземно станиште савремених и фосилно документованих врста. Овај крашки подземни облик пећинског је типа и тунелских својстава са развојем хоризонталних канала у више нивоа који су повезани одсецима или краћим јамским каналима. Тунелско својство система указује да је ово облик са подземним транзитним водама, односно са улазним и излазним деловима система. Тако овај систем изграђују два подземна алогена тока понорница Судвека и Жљебуре по улазним, понорским правцима у систем. Ове понорнице се у подножју спајају, теку као јединствени подземни ток и на површину се јављају на висећем врелу Рипало као једном од изворишних кракова Копајске реке на врелском облуку Бигар. Поменуто врело је излазни део система. Пећински систем је проходан по овим улазно-излазним правцима тако да је један од ретких оваквих флувио-крашких система у доминантном типу флувио-краса Србије.

Пећински систем Самар, као подземни крашки облик, комплексна је појава физичко-географске средине. Ово се односи на спелеоморфолошке и спелеохидролошке одлике, спелеогенетске одлике хронологије и сукцесије, спелеоклиматолошке одлике, биоспелеолошке одлике система у оквиру рецентних врста услова и односа станишта, врста фосилно документованих у систему и друго. Пећински систем као специфичан подземни

облик рељефа део је комплексног физичко-географског окружења са којим чини јединство и узајамни однос.



Висеће врело-водопад Рипало

Пећински систем је лоциран у североисточном делу Калафата (839 m), непосредно испред дела где се ова планина директно морфолошки везује за планине Девицу (1187 m) и Тресибабу (809 m) на истоку. Предео овог морфолошког контакта одговара сложеној преседлини Ветрила (546 m) која је спој Топоничког басена на западу, као секундарног и ободног дела простране Јужноморавске удолине и Сврљишке котлине са Варошким проширењем на истоку.



Детаљ кречњачког моста Самар



Улаз Велики пештер са делом врелског облукa Бигар

Геолошке карактеристике

Геолошке карактеристике односе се на простор који захвата крајње југозападне обронке планине Девице, северозападне делове Сврљишке котлине, северозападни део Калафата и источне делове Алексиначке котлине. На овом подручју је, сходно развоју крашког процеса у карбонатним стенама, развијено неколико спелеолошких објеката међу којима се издваја Споменик природе „Пећински систем Самар“. Овај пећински систем налази се у оквиру геоструктурне јединице Карпато-Балканида. Ово је предео сложене геолошке грађе и седимената из различитих периода. На истраживаном простору присутне су седиментне стене палеозојске, мезозојске и кенозојске старости. Најстарије стене на истраживачком подручју су горњопалеозојске старости и представљају их мање појаве девонских и горњокарбонских стена, док су стене пермске старости великог распрострањења. Појава девонских творевина (D) у сливу Судвека представљена је конгломератима, пешчарима, алевролитима и агрилошистима. Стене пермске старости (P) представљене су формацијом црвених пешчара. Простиру се јужно и југозападно од села Попшица и представљају централно било Калафата издвојено као Куриловска антиклинала. На истражном подручју од стена мезозојске старости присутни су седименти доњег и средњег тријаса, средње и горње јуре и доње креде. Најраспрострањеније стене на истраживаном подручју су доњокредне старости. На подручју Копајкошаре, код Попшице и на подручју Церја и Лесковика присутни су језерски седименти старости средњег миоцена (M₂). Седименти су променљивог састава. Преовладавају пескови, а присутни су и дебљи пакети алевролита и глина.

Настанак Пећинског система Самар везан је за кречњаке који структурно припадају источном крилу Куриловске антиклинале. Ови кречњаци су ограниченог распрострањења у виду ширег или ужег појаса правца пружања NW-SE, са вишепаралелних, углавном изолованих кречњачких блокова. Управо једну такву кречњачку зону или блок, сагласног правца пружања (NW-SE), западно-југозападно од села Копајкошаре, чине кречњаци у којима је усечен пећински систем. Овај кречњачки блок, према морфолошким целинама на њему, може се издвојити и као блок Равништа (609 m) и Забелишта (608 m). Југозападно, ова кречњачка целина у непосредном је контакту са црвеним пермским пешчарима који су део језгра Куриловске антиклинале, док је североисточно према долинама Копајске реке и Јасике ова целина ограничена структурно-литолошки Озренским раседом, на Копајско-Власинској удолини и неогеним, средње миоценим наслагама исталоженим дуж ове регионалне морфоструктуре. Северозападно и југоисточно од овог кречњачког блока на површини терена директан је контакт неогених наслага и пермских пешчара, што чини границу ове кречњачке целине по овом правцу. Североисточно према Копајско-Власинској удолини миоцени седименти, који по овом правцу ограничавају распрострањење кречњака, немају својство загата према хидрогенетској целини пећинског система у оквиру блока Равништа-Забелишта с обзиром на дубоко усечене долине Копајске реке и Јасике и висећи положај целе морфолошко-хидролошке основе пећинског система према овим геолошко-морфолошким целинама.

Рељеф непосредне околине пећинског система Самар у овом делу планинске групе Калафата одликује се посебном генетском и еволутивно-хронолошком сложености. Комплексном геоморфолошком анализом на овом простору је поред морфоструктурног рељефа константована појава ексхумираног и фосилног егзогеног и ендеогеног рељефа старијег палеогенетског еволутивног циклуса, као и егзогени рељеф савременог плиоцено-квартарног ерозионог циклуса. Овај рељеф ивично у оквиру велике морфоструктурне антиклинале Курилова овог дела Калафата чини кречњачки блок Равниште-Забелиште, на североистоку делимично покривени Озренски ров, односно, Копајско-Власинска удолина и кречњачки блок Брекиња (623 m) који је североисточно преко ове удолине према преседлини Ветрила.

Досад описани облици и појаве у рељефу одговарају старим пре средње миоценим ерозионим циклусима и уопште палеорељефу овог простора. Са средње и горње миоценим језерским трансгресијама овај рељеф је покривен језерским наслагама чиме је извршена његова фосилизација. Период после регресије неогених језерских стања са овог простора одговара поступној ексхумацији овог старог рељефа и настанак и развој савременог рељефа током најмлађег плиоцено-квартарног ерозионог циклуса. Савремени ерозиони циклус карактерише настанак савремених егзогених облика рељефа, постепена ексхумација палеорељефа и извесна неотектонска активност на издвојеним морфоструктурама или егзогеним облицима рељефа. У плиоцено-квартарном генетском циклусу долази до развоја флувио-денудационог и крашког процеса са настанком одговарајућих еквивалентних облика рељефа ових процеса. У комбинацији са крашким процесом током савременог ерозионог циклуса одвија се скрашћавање изворишних делова Копајске реке на Судвеку и Жљебури чиме се стварају флувио-крашки облици рељефа. У оквиру ових понорница формирају се њихове следе алогене долине. Више понорског облика Самара заостала је сува и висећа скрашћена долина са низом вртача по дну која се висећим ушћем везује за дубоку долину Јасике. Осим вртача по дну суве долине, ови облици су заступљени појединачно и на деловима кречњачких главица. У подземљу флувио-крашким процесом настао је пећински систем Самар.



Масивни кречњак са тракама травертина у главном каналу пећинског система

Хидролошке карактеристике

Примарно, пећински систем Самар усечен је ерозијом подземног тока истоимене понорнице. Ова понорница је део, крашким процесом разбијеног изворишта Копајске реке, коме осим Језаве припадају и понорнице Судвек и Жљебура. Ове понорнице су изворишни делови некада јединственог слива Копајске реке који је разбијен процесом скрашћавања. Судвек и Жљебура супонорнице код којих се у условима хидролошких минимума јавља пресушивање. Ове понорнице настају од пукотинских извора разбијене издани у црвеним пермским пешчарима испод највиших делова централног Калафата (839 m). Врелске делове пећинских система Самар и Језаве чине три крашка врела на изворишном облику топонима Бигар. Овде су заступљена врела Рипало, Топлик и врело Језава.

Клима пећинског система

Клима пећинског система Самар може се окарактерисати као подручје са умерено континенталном климом и као подунавска варијанта континенталног плувиометријског режима и то на основу вишегодишњих осматрања и података за период 1961-1990. године са метеоролошке станице Ниш. Најхладнији је јануар са средњом месечном температуром ваздуха $-0,2^{\circ}\text{C}$, а најтоплији месец је јул са $21,3^{\circ}\text{C}$. Средња годишња температура износи $11,4^{\circ}\text{C}$. Годишња амплитуда је $21,5^{\circ}\text{C}$, што посматрано подручје сврстава у области са умерено континенталном климом. С обзиром да се пећински систем налази на око 280 – 340 метара већој надморској висини од метеоролошке станице Ниш (202 м.н.в.), реално је очекивати ниже температуре ваздуха за $1,0-1,5^{\circ}\text{C}$. Средња годишња количина падавина износи 589,6 mm. У плувиометријском режиму се издвајају два максимума (примарни у јуну и секундарни у новембру) и два минимума падавина (примарни у октобру и секундарни у фебруару), на основу чега се може закључити да је заступљена поменута подунавска варијанта континенталног плувиометријског режима. Пећински систем се налази у оквиру зоне изохијета 647-674 mm.

Са више пећинских улаза на различитим нивоима, између којих постоји кретање, односно струјање ваздуха, пећински систем Самар одговара типу подземног климадинамичког спелеолошког објекта. Основни климатски елементи и фактори овог подземног система су температура и влажност ваздуха, ваздушни притисак и циркулација ваздуха

Фауна

Пећински систем Самар је у 2004. и 2005. години истраживан од стране Завода за заштиту природе Србије. Ова истраживања су допринела да се донекле упозна фауна, пре свега артроподска, пећинског система који је укупне дужине (истражених) 3.829 m. Биолошки материјал је сакупљен помоћу клопки. Откривен је већи број представника епигејске и троглоксене артроподске фауне. Пронађени су представници OPILIONIDA (косци), IXODIDA (крпељи), ISOPODA (изоподе), DIPLOPODA (гујини чешљеви), један нови за науку *Haasea ognjenovici n. sp.*, INSEKTA (инсекти).

Подаци о слепим мишевима прикупљени су током теренских истраживања слепих мишева Пећинског система Самар од 1979. до 2005. године. Утврђено је присуство пет врста слепих мишева. Велики потковичар (*Rhinolophus ferrumequinum*), мали потковичар (*Rhinolophus hipposideros*), мали мишоухи вечерњак (*Myotis-blythii*), дугопрсти вечерњак (*Myotis-capaccinii*) и дугокрили љиљак (*Miniopterus schreibersii*). Свих пет пронађених врста слепих мишева у пећинском систему Самар су заштићене врсте у Србији. Присуство угрожених и заштићених врста чини ову пећину значајном за заштиту слепих мишева на националном и међународном нивоу.

Материјал који је сакупљен током спелеолошких истраживања у пећинском систему Самар садржи остатке 11 различитих врста животиња.

Флора и вегетација

Простор Споменика природе „Пећински систем Самар”, односно површина катастарских парцела изнад пећинских канала, је обрастао мешовитом шумом заступљених врста на овом простору. Најчешће се као врсте јављају: *Quercus cerris* – цер, *Quercus petraea* – китњак и *Carpinus betulus* – граб. Јужније у сливовима Судвека и Жљебуре на црвеним пешчарима и стрмим долинским странама сачуване су енклаве и састојине високе букове шуме густог склопа. Појединачно су присутна стабла шумских воћкарица и осталих тврдих лишћара. Услед депопулације, поједине обрадиве површине зарашћују и долази до обнове шумске вегетације.

У приземној флори јављају се: *Rubus caesius* - купина, *Rosa canina* – шипак, *Polipodium vulgare* - слатка папрат и тд.

Створене вредности

Једино насеље сеоског типа које се наслања на границе Споменика природе је село Копажкошара. Остала сеоска насеља у широј околини овог природног добра немају значајнији утицај на процесе и односе унутар заштићеног подручја. Поменуто село је асфалтним путем повезано са регионалним путем Попшица – Лалинац – Сврљиг. У оквиру насеља, а и шире, путна мрежа је лоша са углавном земљаним или насутим путевима. Копажкошара има локални водовод са каптаже крашког врела Судвека у слепој долини истоимене понорнице. Обзиром на депопулациона својства овог сеоског насеља ово је запуштена рурална средина у којој дакле постоји минимални основ примарне инфраструктуре. Према попису из 2002. године у Копажкошари је живело 112 становника, просечне старости 66 година (63,6 код мушкараца и 68,3 код жена). У насељу је било 60 домаћинстава са просечним бројем чланова домаћинства од 1,87. Од друге половине 20. века насеље је изложено депопулационом процесу са сталним смањењем броја становника и са врло старим становништвом.

На основу претходно изнетог, основна делатност у селу Копажкошара је пољопривреда и то нешто значајније сточарство и мање заступљено ратарство. Заступљен је традиционални вид сваштарске пољопривреде за своје потребе. Ово подразумева гајење мањег броја говеда, оваца, коза и свиња, углавном традиционалних раса. У ратарској производњи доминира кукуруз, пшеница и јечам, док друге врсте житарица изостају.

У заштићеном подручју шуме су у власништву државе (корисник ЈП „Србијашуме“) и сопственика шума. Споменик природе „Пећински систем Самар“ обухвата одељења 37., 38. и 39. Газдинске јединице „Каменички вис II“.

Делом неприступачан терен и релативно скромне могућности ових састојина разлог су што се оне не користе у већем обиму у смислу сече дрвећа за сопствене потребе шумовласника. Такође и већи број сувласника на парцелама представља проблем због недостатка потребног процента власничког учешћа на парцели, што је услов за подношење захтева за вршење дознаке стабала за сечу. Ове природне састојине ће, пре свега, остати у свом неизмењеном облику дуже време. У оквиру дрвне масе доминира буква и храст.

Заштићено подручје Споменик природе „Пећински систем Самар“ обухватаћено је ловиштем „Сврљишке планине“ којим газдује ЛУ „Др Миленко Хаџић“ из Сврљига.

2. ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

Оцена стања животне средине подручја Споменика природе „Пећински систем Самар“ могућа је само на основу квалитативних осматрања јер квантификација ових процеса за издвојено подручје не постоји, што се односи на квалитет воде, ваздуха, земљишта и друге параметре животне средине.

Пећински систем Самар је мало антропогено измењена природна средина. Већи загађивачи, односно већи утицаји на животну средину, заступљени су у околним градским насељима Сврљигу, Нишу и Алексинцу, која су удаљена од предметног подручја тако да не треба очекивати њихов значајнији утицај на само заштићено подручје. Утицаји у виду киселих киша и извесног загађења ваздуха везани су за глобалне односе и правце струјања ваздушних маса. Изворишни делови Судвека и Жљебуре, понорница у оквиру пећинског система, су у централним деловима Калафата са великим комплексима очуваних састојина високе шуме, дакле у великој мери су у природним оквирима без загађивача, односно са природним односом минерализације површинских и подземних вода. У том смислу, у оквиру подземног

пећинског система не треба очекивати значајније промене квалитета подземних вода од постојећих природних односа.

У пределу пећинског система није вршена експлоатација минералних ресурса тако да је стенски комплекс неизмењен, а на основу постојеће хидролошке и хидрогеолошке ситуације, треба очекивати и неизмењеност ових параметара животне средине.

3. ПРЕГЛЕД АКТИВНОСТИ, ДЕЛАТНОСТИ И ПРОЦЕСА КОЈИ ПРЕДСТАВЉАЈУ ФАКТОР УГРОЖАВАЊА ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

Пећински систем Самар као тунелски транзитни систем у осамљеном красу кречњачког блока Равништа захвата већи простор од непосредне морфолошке целине подземних канала. Овај простор се односи на сливно подручје понорница Судвека и Жљебуре које протичу кроз систем. Непосредно поред врелског облук налазе се прве куће села Копајкошара.

Увидом у стање на терену не запажају се никакви физички или други видљиви индикатори угрожености пећинског система Самар. Опште се може констатовати да подручје пећинског система и слива понорница Судвека и Жљебуре одговара мало измењеној природној средини антропогеним утицајем. Овај спелеолошки објекат захвата знатан простор у односу на топографску површину његове повлате.

Иако је пећински систем познат и непосредно уз сеоско насеље врло су ретке посете систему од стране мештана. Ово се објашњава тешком проходношћу пећине која се повећава у условима хидролошке активности у главном каналу. На основу топонима Збег, има индиција да је овај део система кориштен у прошлости од стране локалног становништва као склониште. Повремене посете пећинском систему своде се на ретке спелеолошке групе.

Антропогени утицај своди се на посредне утицаје везане за измену хемизма и биолошког састава површинских и подземних вода у оквиру слива понорница, што је везано за услове и односе екстензивног сточарства. Слабљењем и повлачењем сточарства са подручја слива понорница приближно је успостављено природно стање описаних односа. Са смањењем популације становника Копајкошаре смањена је и потрошња воде из овог система за водоснабдевање.

Највећи утицај на пећински систем испољен је током вишемесечног боравка Милутина Вељковића у овом подземном систему. Овај истраживач је иза себе оставио већу количину смећа и разног отпада у висећем каналу где је камповао. Од стране локалног становништва пећински систем се мало посећује. У овом делу Калафата, где се налази Пећински систем Самар, који у великој мери одговара очуваној природној средини са карактеристиком депопулационог подручја, за сада не могу се издвојити неки други фактори угрожавања.

Из изнетог проистиче да је Пећински систем Самар, као природно добро од националног значаја, мало антропогено угрожен, односно не може се сматрати угроженим природним добром.

4. ДУГОРОЧНИ ЦИЉЕВИ ЗАШТИТЕ, ОЧУВАЊА И УНАПРЕЂЕЊА И ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

Концепт заштите треба базирати на очувању овог објекта геонаслеђа кроз спровођење предвиђеног режима заштите II степена, као и извесно унапређење и одрживо коришћење овог природног добра које кроз презентацију, популаризацију и одрживо коришћење има свој пуни смисао и основу заштите.

Концепт заштите Споменика природе „Пећински систем Самар“ заснива се на:

- заштити пећине као објекта геонаслеђа и подземног екосистема;
- очувању и унапређењу укупних природних вредности;
- очувању предеоних одлика;
- усклађеној заштити и коришћењу заштићеног подручја и непосредне околине;
- даљем истраживању и вредновању подручја;
- функционисању Споменика природе у области рекреације и образовања;
- спровођењу научних истраживања;
- јачању сарадње са локалним становништвом, невладиним организацијама и другим установама и организацијама које се баве заштитом.

Смернице за унапређење Споменика природе „Пећински систем Самар“

Концептом заштите и развоја Споменика природе „Пећински систем Самар“ неопходно је, у општем смислу обезбедити:

- функционалну интегрисаност Споменика природе „Пећински систем Самар“ са околним природним окружењем кога чини део Калафата са оближњим пећинским системом Самар, са којим чини просторну целину јединствену у красу Србије. Ово подразумева третирање овог простора као јединствене целине са различитих аспеката (заштита, истраживање, туризам и друго);
- саобраћајну интеграцију, односно побољшање квалитета саобраћајница према селу Копајкошара (треба омогућити бољу повезаност споменика природе са окружењем);
- сарадњу са локалном самоуправом посебно у циљу решавања евакуације и сакупљања комуналног отпада, изградње, реконструкције и одржавања инфраструктуре;
- сарадњу са локалним становништвом, корисницима простора, невладиним организацијама, са циљем усклађивања активности са заштитом и унапређењем подручја и подршке локалном развоју, промоцији локалних производа и услуга;
- усклађивање потреба локалне заједнице (водоснабдевање, путна мрежа), са заштитом и унапређењем стања заштићеног подручја, у циљу очувања основних вредности Споменика природе.

Смернице за одрживи развој СП „Пећински систем Самар“

Унапређењем заштићеног подручја ствара се и могућност развоја локалне средине. Могуће смернице одрживог развоја су:

- развој специфичних видова туризма – еколошки спелеотуризам у смислу посете малих организованих група;
- развој сеоског туризма са добрим потенцијалима за ову делатност у смислу очуване природе, културне и етнолошке баштине, а носиоци ове делатности могли би бити повратници у ово насеље или ретка млађа домаћинства;
- коришћење природног добра као полигона за комплексна и обимна перманентна научна истраживања, а у овом правцу и као објекта погодног за извесне видове едукације;
- уређење простора за образовно-едукативне и спортско-рекреативне активности и реконструкција оближњег летњиковца;
- рад на презентацији и популаризацији пећинског система али и његове непосредне околине кроз израду брошура, памфлета, кратких едукативних садржаја или стручних текстова, научних радова, студија и друго.

5. АНАЛИЗА И ОЦЕНА УСЛОВА ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ДУГОРОЧНИХ ЦИЉЕВА ЗАШТИТЕ, ОЧУВАЊА, УНАПРЕЂЕЊА И ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

Доношењем Плана управљања, који треба да буде усаглашен са законским прописима и пратећим актима, као и са осталим плановима и програмима везаним за ово заштићено подручје (основе газдовања шумама и ловне основе), стварају се основни предуслови за остваривање планираних циљева заштите и развоја заштићеног подручја.

План управљања реализује се Годишњим програмима управљања. Програм управљања ће садржати задатке и послове који се предвиђају за реализацију у текућој години, динамику њиховог извршавања и висину потребних средстава, као и обезбеђење ових средстава.

За остваривање свих дугорочних циљева морају се створити претпоставке и обезбедити услови што подразумева:

- доношење планске и програмске документације (Годишњи програм управљања, План управљања, Правилник о унутрашњем реду и чуварској служби, Извештај о остваривању програма управљања);
- организационо, кадровско и техничко опремање управљача у сврху испуњења дугорочних циљева (управљач има чувара заштићеног подручја који ће у наредном периоду полагати испит за чувара заштићеног подручја);
- учешће и подршка локалне самоуправе и локалног становништва у реализацији циљева;
- обележавање заштићеног подручја у складу са Правилником о обележавању заштићеног подручја („Службени гласник РС“, бр. 30/92, 24/94 и 19/96);
- успостављање и развој научних, истраживачких, едукативних и културно-просветних активности;
- обезбеђење финансијских средстава и законских инструмената за реализацију дугорочних циљева и других претпоставки (Управљач финансијска средства обезбеђује из Буџета Републике Србије и из сопствених средстава.

Стандардна матрица SWOT анализе

STRENGTHS ПРЕДНОСТИ СНАГЕ	WEAKNESSES НЕДОСТАЦИ СЛАБОСТИ
OPPORTUNITIES МОГУЋНОСТИ ШАНСЕ	THREATS ПРЕТЊЕ РИЗИЦИ

ПРЕДНОСТИ – СНАГЕ

- Према географском положају, непосредно уз сеоско насеље Копажкошару, подручје Пећинског система Самар са пространијом заравни испред улаза у Велики пештер идеално је за развој излетничког и манифестационог туризма, односно као допунски садржај сеоског туризма;
- Пећински систем као спелеолошки објекат, још увек је недовољно истражен, посебно биоспелеолошки, тако да је његов научно-истраживачки потенцијал велики;
- Пећински систем Самар је интегрално и мало измењени спелеолошки објект сложених и занимљивих морфогенетских и биоспелеолошких одлика, што је у смислу очуваности природе и атрактивности пећине као природног феномена изузетно значајно;
- Због своје присупачности пећински систем је изузетно значајан као могући едукативни

простор;

- Као туристички и едукативни садржај подручје Пећинског система је атрактивно на државном нивоу, али и шире на међународном нивоу, обзиром да је ово пећина која је позната и у свету.

НЕДОСТАЦИ – СЛАБОСТИ

- Повремена и стихјиска заинтересованост појединаца, невладиних организација, органа локалне самоуправе и других за простор пећинског система и врелски облук Бигар, без јасних планских основа и одговарајуће визије коришћења и заштите овог простора;
- Извесна угроженост стихјиском и непланском туристичком активношћу током масовних окупљања или делимичног уређења простора.

МОГУЋНОСТИ- ШАНСЕ

- Позитивна околност за природно добро пећински систем Самар што је афирмисана као извени туристички локалитет локалног карактера на чијој основи се може надоградити будућа туристичка и едукативна функција овог простора;
- Научно-истраживачки потенцијал природног добра је велики у смислу да су у њему откривене две ендемичне врсте кроз почетна или прелиминарна биоспелеолошка истраживања;
- Претње проистичу из непланског, нестручног и стихјиног коришћења.

ПРЕТЊЕ –РИЗИЦИ

- Претње проистичу из непланског, нестручног и стихјиног коришћења овог простора (мегаломанских захтева и нереалних амбиција).

6. ПРИОРИТЕТНЕ АКТИВНОСТИ И МЕРЕ НА ЗАШТИТИ, ОДРЖАВАЊУ, ПРАЋЕЊУ СТАЊА И УНАПРЕЂЕЊУ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ

На простору који је заштићен успостављен је режим заштите другог степена који утврђује: „селективно и ограничено коришћење природних богатстава и контролисане интервенције и активности у простору, уколико су усклађене са функцијама заштићеног природног добра или су везане за наслеђене традиционалне облике обављања привредних делатности и становања, укључујући и туристичку изградњу“.

У оквиру заштићеног подручја, у складу са режимом заштите другог степена заштите, приоритетне активности су:

- **Заштита СП „Пећински систем Самар“:** основни и трајни задатак управљача је чување СП „Пећински систем Самар“ и спровођење прописаног режима заштите утврђеног актом о заштити, односно предузимање мера и извршење послова на обезбеђењу унутрашњег реда (чување, контрола посетилаца и корисника, пружање помоћи, савета и услуга, одржавање чистоће и уредности и др.) и обележавању заштићеног подручја. За обављање ових послова управљач је организовао службу чувања у складу са и Правилником о условима које мора да испуњава управљач заштићеног подручја („Службени гласник РС“, број 85/09). У наредном планском периоду управљач ће спроводити активности и мере за унапређење рада чуварске

службе (полагање испита за чувара заштићеног подручја, опремање са службеним униформама, опремом и превозним средствима, .);

- **Израда неопходне планске и друге документације:** Управљач има обавезу доношења Плана управљања за период од 10 година, Годишњег програма управљања и Извештаја о остваривању годишњег Програма управљања. Сагласност на ова акта даје Министарство надлежно за послове заштите животне средине и обавеза доношења регулисана је Законом о заштити природе и Уредбом о заштити СП „Пећински систем Самар“. Управљач, као корисник, има обавезу доношења основа газдовања шумама. За ловиште којим газдује ловачко удружење ловне основе доноси корисник ловишта. За шуме сопственика ради се Програм газдовања шумама сопственика;
- Обележавање границе Споменика природе и постављање табле у складу са Правилником о начину обележавања заштићених природних добара („Службени гласник РС”, бр. 30/92, 24/94 и 19/96). Осим стандардне табле за обележавање, треба поставити и информативну таблу са приказом основних вредности добра и режимом заштите;
- Контрола и праћење популација биљних и животињских врста, нарочито природних реткости уз услове заштите Завода за заштиту природе Србије;
- Научно-истраживачки рад;
- Сарадња са свим релевантним институцијама на свим нивоима;
- Презентација заштићеног подручја;
- Посебни пројекти и програми, којима се обухвата заштићена површина Споменика природе, могу се реализовати уз претходну сагласност Завода за заштиту природе Србије и Министарства заштите животне средине;
- За сам Споменик природе неопходно је обезбедити детаљна истраживања и картирања флоре и фауне као подлоге за израду Програма заштите и развоја природног добра и установити систем праћења стања.

7. ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАЦИ НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКОГ И ОБРАЗОВНОГ РАДА

У контексту боље валоризације у управљању заштићеним подручјем, неопходно је вршити даља истраживања.

Истраживачку активност треба регулисати и ускладити са Планом управљања и Годишњим програмом управљања заштићеним подручјем, чије доношење је законска обавеза управљача.

У циљу успостављања савременог система управљања заштићеним природним добром и стварања научно-стручне, информационо-документационе основе о стању и вредностима заштићеног подручја, а у сврху спровођења заштите и развоја, пружити логистичку подршку истраживачима који поседују решење министарства надлежног за заштиту животне средине и који поседују акт са условима заштите природе које издаје Завод за заштиту природе, као и одговарајуће одобрење управљача, уз обавезно достављање података или публикованих резултата управљачу након завршетка истраживања.

Приоритетни научноистраживачки пројекти у наредном планском периоду су:

- спелолошка истраживања;
- мониторинг флоре и фауне.

Научно истраживачке активности реализоваће се у складу са могућностима и исказаним интересима стручњака и институција.

Задачи у оквиру образовно-васпитног рада реализоваће се кроз:

- презентацију и популаризацију природних и других вредности заштићеног подручја и то путем разних публикација, укључујући ту и могућност формирања веб сајта;
- едукација ученика и студената (за реализацију тих програма потребно је уредити околину, поставити путоказе, надстрешнице и сл.);
- подизање нивоа свести локалне заједнице о значају заштићеног подручја;
- организовање посета овом заштићеном простору, и др.

8. ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ НА ОДРЖИВОМ КОРИШЋЕЊУ ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ, РАЗВОЈУ И УРЕЂЕЊУ ПРОСТОРА

Ово подручје треба сачувати од било каквог директног или индиректног оштећења. Треба спречити све активности које могу да угрозе биолошке, пејзажне и естетске вредности споменика природе.

У десетогодишњем периоду Управљач је планирао активности на:

- управљању заштићеним подручјем на начин који омогућава да се у потпуности спроведу прописане мере и активности заштите (режим заштите) у циљу очувања и унапређења заштићеног подручја;
- праћењу стања пећинског система и заштите у циљу очувања;
- праћењу стања природних вредности подручја;
- спровођењу мера уређења у заштићеном простору;
- обележавању Споменика природе у складу са Правилником о обележавању заштићених природних добара („Службени гласник РС“, бр. 30/92, 24/94 и 19/96), а то подразумева обележавање граница, постављање табли о заштити и постављање информативних табли;
- доношењу десетогодишњег и годишњих планских докумената;
- организовању чуварске службе;
- усаглашавању ловне активности у околини Споменика природе са важећим прописима;
- спречавању активности које могу нарушити вредности заштићеног подручја, а у случају насталих промена које могу уништити или нарушити основну вредност заштићеног подручја обавестити Завод за заштиту природе Србије;
- обезбеђивању услова за развој васпитно-образовних и научно-истраживачких, информативно - пропагандних и других активности које треба да допринесу афирмацији заштићеног подручја, а у складу са Законом;
- формирњу базе података у функцији управљања, коришћења и мониторинга стања у заштићеном подручју;
- обезбеђивању финансијских средстава из Буџета као и других извора утврђених законом.

9. ПРОСТОРНА ИДЕНТИФИКАЦИЈА ПЛАНСКИХ НАМЕНА И РЕЖИМА КОРИШЋЕЊА ЗЕМЉИШТА

Завод за заштиту природе Србије у Студији о заштити за СП „Пећински сиситем Самар“ утврдио је режим заштите другог (II) степена у обухвату подземних морфолошких целина целог пећинског система и површине терена непосредно изнад подземних канала око пећинских улаза. Режим заштите II степена је вид активне заштите. Према Закону о заштити природе „У другом (II) степену заштите могу се вршити управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређивања заштићеног подручја, без последица по примарне вредности његових природних станишта, популација, екосистема, обележја предела и објеката геонаслеђа, обнављати традиционалне делатности и ограничено користити природне ресурсе на одржив и строго контролисан начин“ („Службени гласник РС“, бр. 36/2009, 88/2010 и 91/2010).

Управљач - ЈП „Србијашуме“, сходно акту о заштити извршило је идентификацију и обележавање заштићеног подручја, с тим што ће обележавање употпунити са таблама за обележавање заштићеног подручја (2 ком.) и једном информативном таблом, чиме ће свим посетиоцима указати на прописани режим заштите, односно дозвољене и забрањене активности на заштићеном простору.

У заштићеном подручју Споменик природе „Пећински систем Самар“ се забрањује:

На површинама на којима је установљен режим заштите II степена, забрањује се:
У пећини:

1. Улазак у пећински систем за потребе научних истраживања и других активности без одговарајуће писмене сагласности и пратње управљача;
2. Ломљење и уништавање пећинске морфологије;
3. Извођење радова у пећини ради уређења пећине;
4. Сакупљање биљака и хватање, узнемиравање и убијање пећинске ентомофауне;
5. Све друге активности унутар пећине које на било који начин могу угрозити и оштетити њене вредности.

На заштићеним површинама изван пећине:

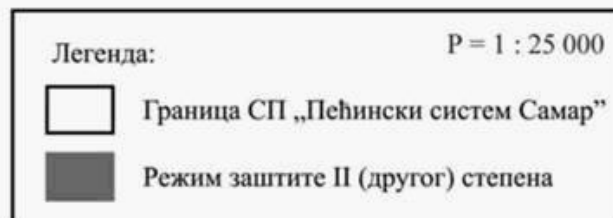
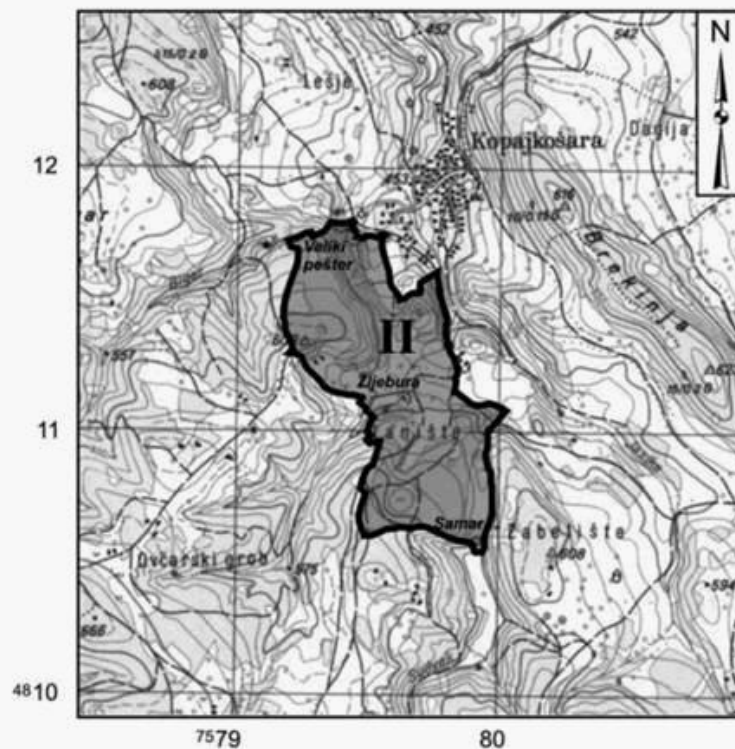
1. Извођење земљаних, грађевинских, шумарских и других радова који могу изазвати процесе ерозије;
2. Промена намена површина;
3. Изградња надземних енергетских водова и антенских стубова на заштићеном простору;
4. Одлагање и бацање смећа;
5. Сакупљање биљака и узнемиравање и убијање дивљих животиња;
6. Све друге активности на површинама изван пећине, које би на неки начин могле угрозити и оштетити вредности овог заштићеног подручја.

На површинама на којима је установљен режим заштите II степена ограничава се:

1. Обављање истраживачких радова, мониторинг стања на заштићеном подручју;
2. Заштита и унапређење разноврсности аутохтоних, ретких и заштићених биљних и животињских врста и њихових популација и станишта;
3. Презентације и популаризација природних вредности, као и све активности које могу имати значајан неповољан утицај на природне и друге вредности заштићеног подручја;
4. Изградња мањих објеката у традиционалном стилу ради презентација природних и културних вредности заштићеног подручја;
5. Инфраструктурно уређење простора ради посета, образовања, рекреације и туризма;
6. Умерено повећање површина под шумским екосистемима и побољшање њихове структуре, разноврсности и аутохтоности флористичко-дендролошког састава.

Радови који нису забрањени, као и радови изван заштићеног подручја, за које се основано претпоставља да могу имати штетне последице за заштићени споменик природе, подлежу процедури обезбеђења анализе утицаја и добијања сагласности и дозвола у складу са законом.

СПОМЕНИК ПРИРОДЕ „ПЕЋИНСКИ СИСТЕМ САМАР”



10. АКТИВНОСТИ НА ПРОМОЦИЈИ ВРЕДНОСТИ ЗАШТИЋЕНОГ ДОБРА

Управљач планира следеће активности на промоцији природних и створених вредности СП „Пећински систем Самар“:

- образовно-промотивне активности које ће се базирати на организовању предавања за различите интересне и узрастне групе, затим кроз сарадњу са туристичким организацијама, промовисање путем медија уз истицање постигнутих резултата у заштити и истраживању природних вредности подручја, али и на проблемима који прате заштиту, затим учествовања на сајмовима, стручним скуповима и др
- израду публикација и тематских флајера, која ће бити доступна локалној самоуправи, корисницима и посетиоцима СП „Пећински систем Самар“;
- организовање и учешће у различитим акцијама поводом обележавања Дана заштите природе, Светског дана вода, Светског дана шума, Светског дана заштите

- биодиверзитета, Светског дана заштите животне средине, Светског дана туризма, Светског дана планина и др.;
- презентовање подручја у оквиру цез фестивала „NIŠVILLE“ који се сваке године одржава у месецу августу. У оквиру простора „Green Zone“ са Заводом за заштиту природе Србије се промовишу заштићена подручја, као и на Скупштинама Планинарског савеза Србије .
- спровођење едукативних програма (за реализацију тих програма потребно је уредити стазе, поставити надстрешнице и др. Посебно је значајно наведене активности на промоцији уклопити у туристичку понуду Општине Баточина).
- обезбеђење доступности аката које доноси управљач, као што су Правилник о унутрашњем реду и чуварској служби и др;
- организовање презентације о значају СП „Пећински систем Самар“ за ученике основних и средњих школа.

11. СТУДИЈСКА (ИСТРАЖИВАЧКА), ПРОГРАМСКА, ПЛАНСКА И ПРОЈЕКТНА ДОКУМЕНТАЦИЈА ПОТРЕБНА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЦИЉЕВА И АКТИВНОСТИ

Законом о заштити природе дефинисане су обавезе Управљача по питању документације коју мора да уради за заштићено подручје, а то је:

- План управљања заштићеним подручјем;
- Годишњи програм управљања заштићеним подручјем;
- Извештај о остваривању програма управљања заштићеним подручјем;
- Правилник о унутрашњем реду и чуварској служби.

Остала документација везана за научно-истраживачки рад и друге активности планиране Планом управљања биће урађена уколико постоји интересовање научних и других организација у складу са условима Завода за заштиту природе Србије.

12. ОБЛИЦИ САРАДЊЕ И ПАРТНЕРСТВА СА ЛОКАЛНИМ СТАНОВНИШТВОМ И ДРУГИМ ВЛАСНИЦИМА И КОРИСНИЦИМА НЕПОКРЕТНОСТИ

У циљу унапређења заштићеног подручја планира се сарадња са свим заинтересованим и надлежним субјектима и то:

- сарадња са надлежним министарствима;
- програмска сарадња са другим управљачима заштићених подручја у Србији;
- програмска сарадња са стручним установама (Завод за заштиту природе Србије, Институтути, Факултети и др.)
- програмска сарадња са невладиним организацијама (Удружење грађана „Сварог“- Удружење за развој руралног туризма, заштиту културно историјског наслеђа и споменика природе), извиђачима, еколошким покретима, младим истраживачима, ловачким удружењем и др. (у много чему су компатибилна у очувању животне средине и заштити исте, као и управљачи заштићених подручја)
- сарадња са месним заједницама и општином Свљиг (са локалном самоуправом потребно је сарађивати у смислу спречавања дивље градње у непосредној близини заштићеног подручја, као и спречавања привредних активности које би нарушиле његове вредности),
- сарадња са локалним становништвом (посебно је важна пре свега, у смислу едукације и информисања истих о вредностима, значају и могућностима које пружа заштићено подручје. Локалном становништву потребно је дати и знања о значају заштићеног подручја, а све у циљу заштите истог.)

13. АКТИВНОСТИ И МЕРЕ НА СПРОВОЂЕЊУ ПЛАНА СА ДИНАМИКОМ И СУБЈЕКТИМА РЕАЛИЗАЦИЈЕ ПЛАНА УПРАВЉАЊА И НАЧИН ОЦЕНЕ УСПЕШНОСТИ ЊЕГОВЕ ПРИМЕНЕ

Јавно предузеће „Србијашуме“ Београд, управљач заштићеног подручја, План управљања СП „Пећински систем Самар“ за период 2019 - 2028. године, конципирало је према захтевима и задацима које треба да оствари сагласно Уредби о проглашењу Споменика природе „Пећински систем Самар“.

План управљања СП „Пећински систем Самар“ конципиран је по годинама и планираним видовима радова:

1. Израда планских докумената и аката:

- Плана управљања СП „Пећински систем Самар“ (субјект: управљач; динамика: 2019. година и у 2028. години за наредни период од десет година);
- Годишњег програма управљања СП „Пећински систем Самар“ (субјект: управљач; динамика: сваке године се ради и то до 15. новембра текуће за наредну годину уз обавезу доставе Министарству заштите животне средине на давање сагласности);
- Извештаја о остваривању годишњег програма управљања СП „Пећински систем Самар“ (субјект: управљач; динамика: сваке године се ради и то до 15. децембра текуће године за текућу годину уз обавезу доставе Министарству заштите животне средине);
- Правилника о унутрашњем реду и чуварској служби (субјект: управљач; динамика: 2019. године уз обавезу доставе Министарству заштите животне средине на давање сагласности);

2. Обележавање граница Споменика природе „ Пећински систем Самар“:

- Обележавање спољне границе СП „Пећински систем Самар“, постављање ознака – табле и обнављање истих по потреби, постављање информативне табле са приказом основних вредности Споменика природе и режимом заштите (субјект: управљач уз помоћ у суфинансирању од стране Министарства заштите животне средине што ће се прецизирати Годишњим програмима управљања; динамика: 2019. – 2028. година).

3. Чување и заштита Споменика природе „Пећински систем Самар“:

- Организовање чуварске службе у складу са Правилником о унутрашњем реду и чуварској служби (субјект: управљач уз помоћ у суфинансирању од стране Министарства заштите животне средине што ће се прецизирати Годишним програмима управљања, динамика: 2019 – 2028. година). Послове чувања заштићеног подручја вршиће чуварска служба организована у оквиру ШП “Ниш“-Ниш;
- Управљач као корисник државних шума, сагласно Закону о шумама, за сваку годину израђује „План заштите шума од пожара“ за шуме на територији Шумске Управе „Ниш-Бела паланка“.

4. Уређење Споменика природе „Пећински систем Самар“:

- постављање надстрешнице са столом и клупама – 1 ком;
- уређење пешачких стаза у дужини од 5,000 км;
- постављање корпи за смеће - 5 комада;
- постављање гарнитура стола са клупама - 2 комплета;
- уређење ложишта – 3 ком;
- мере неге и заштите;
- кошење траве и уклањање корова.

5. Популаризација и презентација Споменика природе „Пећински систем Самар“:

- Организовање и учешће у различитим акцијама поводом обележавања Светског дан шума (21. март), Дана заштите природе (11. април), Дана заштите биодиверзитета (22. мај) и др.,
- Штампање флајера, публикација и сл. (субјект: управљач уз помоћ у суфинансирању од стране Министарства заштите животне средине што ће се прецизирати Годишњим програмима управљања; динамика: 2019-2028. година).
- Популаризација вишемесечног експерименталног боравка Милутина Вељковића у унутрашњости пећине када је овај пећински систем постао познат и изван граница тадашње Југославије.

План управљања СП „Пећински систем Самар“ за период 2019 - 2028. године остварује се кроз годишње Програме управљања којима се детаљно и прецизно дефинишу задаци, радови и активности, материјално-финансијски и организациони услови њиховог извршења.

Планирани задаци су: чување, обезбеђење унутрашњег реда, обележавање, одржавање и мониторинг природних вредности, научноистраживачки и образовни рад, промоција и презентација темељних вредности заштићеног подручја.

Ове мере и активности ће бити остварене уз обезбеђење средства из субвенција, сопствених средстава управљача и локалне заједнице, као и из неког другог извора предвиђеног законом

Субјекти за реализацију планираних задатака су: Управљач СП „Пећински систем Самар“, Министарство надлежно за послове заштите животне средине, Завод за заштиту природе Србије и др.

Стручне послове на планирању и спровођењу планираних активности и мера обављаће стручне службе у оквиру газдинства, у координацији са одговарајућом службом у дирекцији ЈП “Србијашуме

Пре истека периода на који се План управљања доноси анализира се његово спровођење и остварени резултати, а ако је то потребно може се вршити његова ревизија

14. ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА И ДРУГЕ МАТЕРИЈАЛНЕ ПРЕТПОСТАВКЕ ЗА ИЗВРШЕЊЕ ПОВЕРЕНИХ ПОСЛОВА У УПРАВЉАЊУ ЗАШТИЋЕНИМ ПОДРУЧЈЕМ

На основу члана 69. Закона о заштити природе („Сл. гласник РС“ бр. 36/09 и 88/10, 91/10,14/16 и 95/18-др.закон) , финансирање заштићеног подручја обезбеђује се из:

- 1) средстава буџета Републике Србије, аутономне покрајине, односно локалне самоуправе;
- 2) средстава Зеленог фонда Републике Србије;
- 3) накнада за коришћење заштићеног подручја;
- 4) прихода остварених у обављању делатности и управљања заштићеним подручјем;
- 5) средстава обезбеђених за реализацију програма, планова и пројеката у области заштите природе;
- 6) донација, поклона и помоћи;
- 7) других извора у складу са законом.

Део буџетских средстава обезбеђује се из субвенција за заштићена природна добра од националног интереса, које се сваке године утврђују Законом о буџету Републике Србије и додељују управљачима заштићених подручја од националног интереса на основу посебне Уредбе Владе.

Право на коришћење ових средстава имају сви управљачи заштићених подручја од националног интереса, односно национални паркови и заштићена подручја проглашена уредбом Владе, а на основу Програма управљања заштићеног подручја за текућу годину на које министарство даје сагласност у складу са законом. План и Програм управљања морају бити усаглашени, јер се Планом управљања, који се односи на период од десет година, одређују начин спровођења заштите, коришћења и управљања заштићеним подручјем, смернице и приоритети за заштиту, а Програмом управљања се ти задаци остварују за сваку годину за коју је и План донет.

Учешће субвенција у предрачунској вредности средстава потребних за реализацију програма управљања може износити до 80%, а додела се врши по захтеву за доделу средстава субвенција за заштићена природна добра које управљачи подносе на основу обавештења министарства надлежног за послове животне средине са којим закључују уговор о висини и начину коришћења односно намени тих средстава.

Средства субвенција за 2020. и 2021. годину биће опредељена у оквиру лимита на разделу министарства надлежног за послове заштите животне средине.

Политика расподеле средстава субвенција, у оквиру укупних средстава утврђених Законом о буџету, подразумева да Управљач заштићеног подручја у једној години може добити већа средства, а у другој мања, у зависности од значаја и приоритета субвенционисаних радова и активности, тако да та средства не морају имати континуирани раст у десетогодишњем периоду.

То значи да се лимити утврђени фискалном стратегијом на разделу Министарства надлежног за послове животне средине, у оквиру кога су и средства субвенција, не морају нужно односити на појединачне кориснике субвенција, већ та средства појединим управљачима могу бити значајно умањена а другим повећана, уколико се ради о завршетку започетих или започињању нових пројеката који су од општег интереса.

У складу са планираним активностима и задацима које треба да изврши Управљач у оквиру Плана управљања за период 2019–2028. године процењено је да су неопходна финансијска средства у износу од:

Период 2019-2028.	Учешће		Свега
	Управљач: ЈП „Србијашуме“	Буџета РС	
динара	1.838.750	5.270.200	7.108.950

Динамички план је сачињен тако да се направи континуирано финансирање радова без одређених великих колебања укупних трошкова по годинама.

План трошкова обухвата следеће:

1. **Трошкови на изради управљачких докумената** (правилник о унутрашњем реду, план управљања, програм управљања и извештај о остваривању програма);
2. **Трошкови на обележавању** (спољне границе, табле - ознаке);
3. **Трошкови чувања** (брuto зарада чувара);
4. **Трошкови уређења заштићеног подручја и околине** (приступне стазе);
5. **Трошкови презентације заштићеног подручја** (штампање публикације за посетиоце).

С обзиром да се План управљања ради за период од 10 година, као и да је тешко у овом тренутку предвидети трошкове у десетој години примене Плана управљања, за сваку годину дате су пројекције видова радова које треба урадити сходно планираним циљевима уз процену потребних финансијских средстава полазећи од садашњих јединичних трошкова.

Финансиски план за реализацију планираних активности урађен је на основу обима планираних радова и приказан је у табели у прилогу.

Средства неопходна за реализацију планираних мера и активности на заштити и унапређењу Споменика природе „Пећински систем Самар“ предвиђена су из субвенција Министарства заштите животне средине и средстава управљача ЈП „Србијашуме“ из сопствених прохода.

Самостални референт за ШС
и заштиту животне средине

Бојан Митић, дипл.инж.шум.

Директор ШГ „Ниш“-Ниш

мр Александар Стаменковић, дипл.инж.шум.